

11. Австрия со времени революции, Санкт Петербург, 1850; Участие Австрии в возрождении Италии. 1861, Санкт Петербург.
12. Венгрия в современных ее отношениях к Австрии. Санкт Петербург, 1861; Реформа и католическая реакция в Венгрии. 1861, Санкт Петербург.
13. През 1879 г. личната библиотека на С. Палаузов е присъединена към фонда на Софийската народна библиотека.
14. По-подробни сведения за библиотеката в публициите на В. Йорданов, История на Народната библиотека в София. По случай 50-годишнината ѝ. 1879–1929. София, 1930. с. 41. и Василев, К., Тодорова-Петкова, Б. Към историята на Народната библиотека в София // Известия на НБ „Васил Коларов“ за 1957–1958 г. София, 1959, 477–480.
15. Из архива на К. Иречек. Т. II. 1969, София, с. 46.

THE LANGUAGES IN THE LIFE AND WORKS OF SPIRIDON PALAUZOV

Abstract. The article is dedicated to the first Bulgarian historiographer, who lived and worked outside the Bulgarian language territories. Being a typical representative of the Bulgarian National Revival, he wrote his monographs and articles (published in periodicals) in different languages – Russian, Ancient and Modern Greek, French, German, Latin, etc.

Dr. Anna Angelova

✉ Library of the Sofia University „St. Kliment Ohridski“

Tel. 02 9308536

E-mail: anna@libsu.uni-sofia.bg

ТВОРЕЦЪТ КАТО МОРЕПЛАВАТЕЛ

Аспарух Аспарухов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Григорова, М. Джоузеф Конрад Коженъовски – Творецът като мореплавател. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. 2011, 438 с. ISBN 978-954-524-816

Морето е в центъра на Конрадовото творчество, подчертава Маргрета Григорова и повежда читателя към света на Конрад.

Окрилена от симпатиите си към изследвания от нея писател, тя уверено плува през море от критически възгледи, като допълва и развива някои от тях. Още от самото начало авторката изтъква парадоксалността на Джоузеф Конрад. Опирайки се на Мариуш Пацукевич, тя пише, че Конрад „се къпе в море от дискурси“, към които ключ е самото море, неговото смислово пространство – отворено, контактно и безкрайно, онтологично и метафизично“ (с. 36). Тук представката „транс-“ е от ключово значение. Конрад е трансграничен. Неподдаващ се на категоризация, той стои между литературните течения и епохи на прехода между викторианството и модернизма. Конрад е транснационален и транскултурен. Англия го е причислила към своите съвременни класици, Полша изтъква поляка в него.

За да очертае по-пълно света на Конрад, авторката запознава читателя и с ярко изявените пристрастия и деформации на Конрадовото политическо мислене. Странно е, че писател, който в художествените си творби придава такова голямо значение на строгото себевладеене, може да допусне такива изкривявания. Те, както се изтъква в настоящата книга, са обусловени

от съдбата му на страдащ за родината си полски емигрант патриот. Много полезни са цитираните думи на Чеслав Милош, че „Конрад представя стереотипа на полската политическа чувствителност“ и че в крайната си политическа нагласа (например в скандалната статия „Самодържавието и войната“, където Конрад грубо омаловажава Русия и руските военни успехи, вкл. и през Руско-турската война от 1877–1878) Конрад всъщност следва традицията на полските поети емигранти. Тези казуси в неговото мислене са трудни за българската гледна точка, възпитана в любов към Русия. Монографията обаче акцентира върху полската гледна точка, опряна на отгледаната от историята омраза към руския царизъм, който се асоциира с политически репресии и създава многострадалното полско патриотично мъченичество.

За българския читател ще бъде интересно да прочете в приложенията към книгата на М. Григорова Конрадовата статия „Бъдещето на Константинопол“, която тук се появява за пръв път на български език. Обезпокоен от българските военни успехи през Балканската война, Конрад пише отворено писмо до редактора на в. Таймс (07.11. 1912 г.), в което предлага Константинопол да стане независим град-държава, духовна и интелектуална столица на Балканския полуостров.

В настоящата книга особено силно присъства Полша, която Конрад в едно от писмата си нарича „страна на спомените“ (с. 74). М. Григорова изтъква, че Полша „съществува преди всичко отвъд темпоралната и пространствената граница, прекратена от преселническата биография“ (с. 75). Биографичният дискурс доминира във втора и трета глава на книгата, ситуирана между преживяното и пресъздаденото от Конрад. М. Григорова подчертава че „Конрадовата биография трябва да се чете феноменологично и да се вижда как и по какъв начин от нея израстват творчески визии и концепции“, като „връзката между биография и творчество тук е творчески интерпретативна“ (с. 62). Авторката проследява как морето навлиза в живота на Конрад чрез литературата, пише за корабите в неговия живот и етапите на морската му служба, където „присъстват движещите сили, които извеждат от нея изкуството му“ (с. 138).

Именно надхвърлянето на границите намира свой ключов израз в преселението и океана с неговата безбрежност. С характерната за нея изследователска многостранност Григорова хвърля светлина върху редица аспекти на преселението. Освен биографичния (т.е. преселническият път на самия Конрад) се открояват географските (екзотиката в много от произведенията му) и най-вече „интроспективните пространства на преселението“ (с. 48), т.е. преселението като навлизане в дълбините на човешката психика. Това е самата същност на Конрадовото творчество. Тя е разгледана най-вече в централната шеста глава на книгата, посветена на повестта „Сърцето на мрака“.

В началото на същинския литературен дял на своето изследване, посветено на морските му творби, Григорова с основание спира вниманието си върху автобиографичната книга на Конрад „Огледалото на морето“, където той директно излага основните си моряшки възгледи. Може би малко силно е да се говори за моряшката „философия“ на Конрад, особено след като авторката се е присъединила към разпространеното разбиране, че Конрад „не е систематичен“ мислител и „се отнася подозрително към всички теории (Найдер, с. 43). Григорова прави типология на капитанската фигура въз основа на героичните образи на капитани от повестите „Тайфун“, „Младост“, „Прагът на зрелостта“, като се спира на „богоборческата“ (с. 170) битка на капитаните с бурята.

Като един от изявените приносни моменти на книгата Григорова посочва разгледаната от нея връзка между „морето на Конрад и морето на Мицкевич“ (с. 178). Авторката посочва, че „и при двамата автори е ситуиран ключов полски пътешественически и пилигримски стереотип, който се оказва силно обвързан с отношението към морето – тропос на преселението в свободата, на изпитанието“ (с. 180).

Присъщият на авторката стремеж към изчерпателност проличава особено в главата, посветена на „Сърцето на мрака“. Като се опира на екзистенциални идеи, архетипна критика и постколониална теория, тя разглежда различни прочити на творбата. Отделено е внимание и на спора около отношението на Конрад към колониализма. Григорова осветлява „Сърцето на мрака“ паралелно с подготвителната му творба на конгоанска тема – разказа „Преден пост на прогреса“. Основните ѝ заключения са свързани с темата за „злото като форма на лудост“ у „демоничния“ „самообожествил се Курц“ (с. 235). Авторката проследява как Конрад се опитва да преобърне редица християнски моменти. Тя се спира върху символиката на черното и бялото и заключава, че „чрез играта на черно и бяло е внушен и диаволизмът на разказа“ (с. 254), т.е. „сугестията на творбата“ става „още по-диаволична“ при съчетаването, сплитането, взаимозаменяемостта на черния и белия цвят“ (с. 253).

Специални глави са посветени на това, „как се случва писането“ (с. 281) у Конрад и на неговата полска рецепция. Книгата завършва с приложения на непревеждани у нас страници от Конрад, отзиви, есета и интервю с писателя, преведени от полски и английски.

Досега за Джоузеф Конрад на български език са публикувани единствено кратки статии и предговори. Те са дело на англицисти, в повечето случаи преводачи на Конрад. В книгата на Маргрета Григорова за първи път на български език, и то от полонист, са разгледани цяла редица Конрадови произведения, като изследването ѝ се вписва в съвременния интеркултурен дискурс. Паралелите с полски автори и приведените мнения на полски